

Холод О. М.

(м. Київ, Україна)

УДК 007 : 304 : 001

**СОЦІАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ТЕКСТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ
У КОНЦЕПЦІЇ ТАМАРИ ДРІДЗЕ**

У статті автор аналізує проблему відсутності знань у фахівців із соціальних комунікацій про концепцію Тамари Дрідзе. Метою дослідження є визначення соціальної комунікації як текстової діяльності в концепції Т. Дрідзе. Для досягнення мети автор звертається до таких груп методів: 1) методи емпіричного дослідження (спостереження й опис); 2) метод теоретичного дослідження (гіпотетико-дедуктивний). За результатами дослідження було встановлено, що семіосоціопсихологія аналізує людину як «активний суб'єкт діяльності, який не тільки пізнає, але й створює навколишній світ, вступаючи в комунікативні взаємодії». Було встановлено, що концепція семіосоціопсихології передбачає для здійснення інтенціонального (мотиваційно-цільового) аналізу враховувати такі вимоги для реалізації дослідницької процедури: «кожна попередня синтаксема повинна бути логічно пов'язана з наступною»; «кожне службове слово повинно становити зі смисловим словом повноцінний смисловий вузол»; «кожна нова синтаксема випикується з великої літери, із нового рядка, кодується порядковим номером».

Ключові слова: соціальна комунікація, текстова діяльність, концепція Т. Дрідзе, семіосоціопсихологія, мотиваційно-цільовий аналіз.

В статье автор анализирует проблему отсутствия знаний у специалистов по социальным коммуникациям о концепции Тамары Дридзе. Целью исследования является определение социальной коммуникации как текстовой деятельности в концепции Т. Дридзе. Для достижения цели автор обращается к таким группам методов: 1) методы эмпирического исследования (наблюдение и описание); 2) метод теоретического исследования (гипотетико-дедуктивный). По результатам исследования было установлено, что семиосоциопсихология анализирует человека как «активный субъект деятельности, который не только познает, но и создает окружающий мир, вступая в коммуникативные взаимодействия». Было установлено, что концепция семиосоциопсихологии предусматривает для осуществления интенсионального (мотивационно-целевого) анализа учитывать такие требования для реализации исследовательской процедуры: «каждая предыдущая синтаксема должна быть логически связана с последующей»; «каждое служебное слово должно составлять со смысловым словом полноценный смысловый узел»; «каждая новая синтаксема выписывается с большой буквы, с новой строки, кодируется порядковым номером».

Ключевые слова: социальная коммуникация, текстовая деятельность, концепция Т. Дридзе, семиосоциопсихология, мотивационно-целевой анализ.

The author analyzes the problem of lack of knowledge among experts in social communications the concept of Tamara Dridze. The aim of the study is to determine the social communication as a text activity in the concept of T. Dridze. To achieve the goal the author refers to such groups of methods: 1) methods of empirical research (observation and description) and 2) the method of theoretical research (hypothetical-deductive). According to the study it was found that semiosociopsychology analyzes man as "an active subject of activity that not only recognizes, but also creates the world by engaging in communicative interactions." It was found that the concept of semiosociopsychology provides for the intentional (motivationally-oriented) analysis to take into account such requirements for the implementation of the research procedure: "Every previous syntaxeme must be logically linked with the subsequent"; "Each function word should be the semantic word full of meaning unit"; "Every new syntaxeme issued with a capital letter, a new line is coded serial number."

Keywords: social communication, text activities, the concept of T. Dridze, semiosociopsychology, motivation and target analysis.

Вступ.

Проблема дослідження полягає в тому, що сьогодні в науковому середовищі фахівців із соціології й соціальних комунікацій [5–6; 7; 9–10] концепцію семіосоціопсихологічної парадигми Тамари Дрідзе [1–4] не сприймають як «конкурентоспроможну». Саме тому наша наукова розвідка присвячена поширенню знання про основні положення концепції Т. Дрідзе й пошуку кореляцій із постулатами концепцій і теорій наукової галузі «Соціальні комунікації» з урахуванням традиційних концепцій соціальної дії [8].

Об'єктом дослідження ми обрали положення концепції Т. Дрідзе про текстову діяльність, або про семіосоціопсихологічну парадигму, *предметом* – соціальну комунікацію як текстову діяльність у концепції Т. Дрідзе.

Визначення об'єкту й предмету дослідження дали нам право сформулювати *гіпотезу*, суть якої полягала в такому: текстова діяльність виконує роль соціальної комунікації (в уявленні Т. Дрідзе).

Метою дослідження стало визначення соціальної комунікації як текстової діяльності в концепції Т. Дрідзе.

Методи й методика дослідження.

Для досягнення мети ми звернулися до таких груп методів: 1) методи емпіричного дослідження; 2) методи теоретичного дослідження.

Серед *методів емпіричного дослідження* ми обрали такі:

– спостереження як цілеспрямоване й організоване сприйняття поглядів Т. Дрідзе на соціальну комунікацію;

– опис основних постулатів соціальної комунікації як текстової діяльності в концепції Т. Дрідзе.

У групі *методів теоретичного дослідження* інструментами наукового пошуку став гіпотетико-дедуктивний метод, застосування якого дозволило нам висунути гіпотезу й довести її правильність завдяки загальнонауковому методу дедукції.

Хід дослідження.

Погляд на соціальну комунікацію як на семіосоціопсихологічну парадигму запропонувала Тамара Дрідзе (1930–2000 роки).

Суть власної концепції Т. Дрідзе висловила у відомій статті «Соціальна комунікація як текстова діяльність у семіосоціопсихології» (1996).

За словами Т. Дрідзе, соціальна комунікація – це «обмін діями породження й інтерпретації текстів, тобто текстова діяльність, під час якої з'ясовується, здатні або не здатні люди розуміти один одного».

Дослідниця назвала такий підхід «лінгвосоціопсихологічним (ширше – семіосоціопсихологічним)». Він дозволяє вивчати соціальну комунікацію з двох боків, а саме:

1) «як універсальний соціокультурний «механізм», орієнтований на забезпечення взаємодії соціальних суб'єктів (зокрема, на відтворення й динаміку соціокультурних норм і зразків такої взаємодії)»;

2) «як інтенційну й цілесумовлену діяльність, яка здійснюється людьми в контексті проблемних життєвих ситуацій, що лежать біля витоків будь-яких соціально значущих процесів».

Якщо до пропозиції Т. Дрідзе психолінгвістичний підхід до аналізу соціальної комунікації був домінуючим, після введення в науковий обіг семіосоціопсихологічного підходу, на думку дослідниці, методологія вивчення змінилася. Тепер для аналізу комунікативних процесів «категорій «мова» і «дискурс» недостатньо, якщо те й інше уподібнюється категорією «текст». Як вважає Т. Дрідзе, категорію «текст» слід розглядати як з лінгвістичної позиції, так і з комунікаційної. У першій позиції провідними поняттями є «фонема», «морфема», «лексема» («слово»), «словосполучення», «речення», «надфразова єдність», «текст» як мова або дискурс. У другій позиції – комунікаційній – слід звертатися до понять «слово», «елементарний знак», «висловлювання», «змістово-смысловий блок», «текст як складний знак найбільш високого порядку», або «ієрархія комунікативно-пізнавальних програм».

Коли йдеться про комунікаційну позицію аналізу тексту, увага дослідника повинна, за пропозицією Т. Дрідзе, зосереджуватися на тому, «ЧОМУ» текст породжується. Автор семіосоціопсихологічного підходу вважає, що дослідникові треба дізнаватися про сутність комунікативного наміру творця тексту, про те, «яким чином він цей намір об'єктивує і наскільки адекватно інтенція інтерпретується партнерами по комунікації».

Завдяки згаданому підходові дослідник може діагностувати стан взаємодій людей і відповідно регулювати такі взаємодії. Т. Дрідзе вважає, що «теорія соціальної комунікації як текстової діяльності, або семіосоціопсихологія, досліджує один із ключових соціокультурних механізмів включення свідомості не тільки у відтворення соціальності як такої, а й у відтворення та еволюцію Всесвіту».

На думку дослідниці, породження тексту не повинно вважатися самоціллю в комунікації, оскільки головним у ній є прагнення розв'язати певні проблеми. Саме тому, як декларує Т. Дрідзе, будь-яка соціальна діяльність індивідуальна, «суб'єктна» за своєю природою, що пояснює її мотивованість, цілесумовленість і «власний механізм зародження і реалізації». На жаль, такий механізм не вивчається науковцями з причини традицій лінгвістичного редукціонізму, який тлумачить знакове спілкування як мовленнєву діяльність.

Т. Дрідзе пояснює, що характер соціокультурної комунікації є знаковим і не обмежується лише обміном інформацією. Свою позицію дослідниця пояснює декількома аргументами.

1. «Знаки, у тому числі й словесні, не тільки «заміщають» реальні об'єкти, але й задають програму діяльності та поведінки своїм тлумачникам».

2. Знаки не є ментальністю, вони «комунікативні за своєю природою й функціями».

3. «Завдяки різним поєднанням знаків задаються алгоритми “комунікативних ігор”».

4. «Гра» елементарними знаками спричиняє появу зв'язків.

5. Такі зв'язки приховують смислову інформацію. Разом із передачею накопичених знань із конкретною метою «люди формують знаки вищого порядку».

6. Різні за рівнями знаки соціальної комунікації формують мотивоване, цілісне змістове утворення вже як культурний об'єкт і одиницю спілкування.

7. Разом з описаним утворенням, на думку Т. Дрідзе, транслюється комунікативно-пізнавальний намір автора й програма, спрямована на його (намір) осмислення.

8. Ієрархічно комунікативна одиниця, запропонована Т. Дрідзе до розгляду, під час породження дозволяє фіксувати внутрішні потреби суб'єкта під час реалізації «того чи іншого комунікативно-пізнавального наміру». Описане породження (утворення) і є «власне текстом-повідомленням, що виникає як рівнодіюча щонайменше трьох сил (факторів)»: по-перше, проблемної життєвої ситуації суб'єкта, по-друге, «його намірів» і, по-третє, «обраної ним технології».

Т. Дрідзе вважає, що «конструювання та інтерпретація текстів-повідомлень в соціокультурній комунікації», яку авторка називає «текстова діяльність», не є лише мовленнєвою поведінкою. Текст дослідниця трактує як комунікативно-пізнавальну одиницю. Текстова діяльність, на думку Т. Дрідзе, є «механізмом соціокультурної комунікації». Саме він (механізм) містить «ідею уречевлення в актах знакового спілкування специфічної потреби соціальних суб'єктів у діалозі й партнерстві». Дослідниця констатує умови для здійснення «ефекту діалогу»: потрібна ідентифікація повідомлення, встановлення смислового контакту, адекватне тлумачення комунікативних задумів, обмін діями породження й інтерпретації текстів-повідомлень. Т. Дрідзе впевнена в тому, що «ключовим для семіосоціопсихологічної концепції соціально-комунікативного процесу» є «ефект діалогу» як смислового контакту, «заснованого на здатності й прагненні суб'єктів до адекватного тлумачення комунікативних намірів партнерів по спілкуванню».

Т. Дрідзе вводить у науковий обіг тлумачення двох понять, а саме: «псевдокомунікація» і «квазікомунікація» і пояснює їх таким чином:

– псевдокомунікація – «спроба діалогу, не увінчалася адекватними інтерпретаціями комунікативних інтенцій»;

– квазікомунікація – «ритуальне «дійство», яке підміняє спілкування й не припускає діалогу як вихідну умову».

На думку Т. Дрідзе, аналіз спілкування повинен враховувати різні «групи свідомості». Авторка пояснює останній термін як «групи умовні, невидимі, але реальні завдяки спільності тих чи інших ціннісних орієнтацій, установок, очікувань, ментальності тощо». Представники таких груп свідомості фіксують відмінності в інтерпретаціях текстів, які вони сприймають. Такі відмінності чинять перешкоди під час спілкування, взаємодії. Головним є те, що згадані перешкоди заважають «формуванню соціокультурних просторів, здатних служити «живильним середовищем» для зародження, підтримки, відтворення й розвитку цивілізованих форм існування громадських організацій».

Спираючись на вищезазначене, Т. Дрідзе пропонує розрізнити дві теорії, завдяки яким сьогодні «визначають знакову комунікацію». Ідеться про такі теорії:

1) лінгвістична та психолінгвістична;

2) лінгво- і семіосоціопсихологічна.

Перша теорія – лінгвістична та психолінгвістична – передбачає трактування понять «пізнання» і «комунікація» у традиціях теорії мовленнєвої діяльності. Саме в останній вважається, що думка є дискретна і «злита» з промовою. Апологети теорії мовленнєвої діяльності спираються на положення про те, що «пізнавальний процес дорівнює мовленнєво-розумовому», акти спілкування ототожнюються з мовними актами, а «текст (він же мовлення) розглядається як продукт мовленнєвої діяльності, що складається з «атомарних» мовленнєво-мисленнєвих елементів».

Друга теорія – лінгво- і семіосоціопсихологічна – «акцентує внутрішню цілеспрямованість, інтенційність і цілісність процесуально-ідеаційної організації знакового спілкування як текстової діяльності». У

теорії Т. Дрідзе текст аналізується як комунікативно-пізнавальна одиниця, яка від початку звернена до партнера і є уречевленим ментальним утворенням, що «цементоване» комунікативним задумом, який складає його смислове ядро. На думку дослідниці, знакове спілкування є механізмом «зчеплення» «дій породження та інтерпретації текстів як системно організованих комунікативно-пізнавальних одиниць». Т. Дрідзе у своїх поглядах на соціальну комунікацію пропонує аналізувати знакове спілкування як «ключовий механізм взаємодії соціальних суб'єктів, що дозволяє їм, спілкуючись і обмінюючись інтенційною матеріально-практичною діяльністю і її результатами, підтримувати й відтворювати соціальність як таку».

Дослідниця вказує на те, що між двома теоріями є різниця, яку вона пояснює різним наповненням семантики ключових понять і категорій. Основним моментом розрізнення слід, на думку Т. Дрідзе, називати оцінку місця й ролі мови-мовлення в комунікаційно-пізнавальних процесах. «Акценти тут переносяться, – як вважає дослідниця, – з інструменту соціокультурного спілкування на стан й активність свідомості його живих учасників».

Характеристика семіосоціопсихологічної теорії комунікації, на думку її автора, полягає в такому:

1) «семіосоціопсихологія (вужче – лінгвосоціопсихологія) – новий комплексний напрямок соціально-психологічних досліджень, що акцентує увагу на знаковому спілкуванні як обміні текстуально організованою смисловою інформацією»;

2) семіосоціопсихологія вивчає «місце й роль текстів-повідомлень як комунікативно-пізнавальних одиниць у мотивованому й цілеспрямованому (інтенційному) обміні ідеями, уявленнями й емоціями, установками й ціннісними орієнтаціями, зразками поведінки та діяльності в процесі соціокультурної комунікації»;

3) предметом емпіричних досліджень у рамках семіосоціопсихології є «мотивований і цілесумовлений обмін діями породження й інтерпретації текстів – текстова діяльність – як безперервний соціально-психологічний процес, що запам'ятовує зміст і структуру названих дій»;

4) тексти можуть бути створені будь-якою мовою, оскільки такий процес є універсальним, тому що тексти створює людина за загальнолюдськими законами;

5) виходячи з п. 4, Т. Дрідзе стверджує, що «семіосоціопсихологічна теорія комунікації служить інтеграції культур і людських спільнот»;

6) «текстова діяльність усе більше кристалізується в самостійний вид діяльності із завершеною психологічною структурою»;

7) текстова діяльність є видом «діяльності соціальних суб'єктів», що включає «всі основні фази предметної дії: орієнтовну, виконавчу й контрольно-корекційну»;

8) текстова діяльність «мотивується не тільки ззовні (тобто поєднується не тільки з мотивами матеріально-практичного характеру), але й «зсередини» самої цієї діяльності – комунікативно-пізнавальними намірами суб'єктів, які спілкуються»;

9) згадані «комунікативні наміри» утворюють «предмет потреби», який «може бути ідентифікований як «власне комунікативно-пізнавальний» (що належить власне спілкуванню);

10) на думку Т. Дрідзе, предметна форма втілення реалізовується в тексті «як одиниці спілкування комунікативно-пізнавальних мотивів і цілей»; при цьому предметна форма втілення «сприяє завершеності психологічної структури текстової діяльності» і зумовлює «їх ситуаційний «відрив» у просторі-часі від актуальних цілей матеріально-практичної діяльності»;

11) дослідниця впевнена в тому, що «реалізація змістових завдань і цілей текстової діяльності не поєднується безпосередньо з досягненням їх матеріально-практичного результату»;

12) текст як складний знак є цілісною комунікативною одиницею.

Висновок Т. Дрідзе дозволяє констатувати: «Текст як одиниця знакового спілкування (соціокультурної комунікації)» є певним чином «організованою змістово-смисловою цілісністю». Текст слід визначати як «систему комунікативно-пізнавальних елементів, функціонально об'єднаних в єдину замкнену ієрархічну змістово-смилову структуру (ієрархію комунікативно-пізнавальних програм) загальною концепцією або задумом (комунікативним наміром) партнерів по спілкуванню».

Автор семіосоціопсихологічної теорії комунікації вважає, що «ефективність текстової діяльності в структурі знакового спілкування (а значить, і соціальної взаємодії людей) обумовлюється не тільки особливостями цієї діяльності, а й семіосоціопсихологічними характеристиками партнерів по спілкуванню». До останніх дослідниця пропонує віднести:

– рівень комунікативно-пізнавальних умінь партнерів по спілкуванню і їхню перцептивну готовність;

- наявність певних навичок (у тому числі агенційних) і моральних установок до адекватного перетворення текстуально організованої смислової інформації;
- рівень семіосоціопсихологічної підготовки, який впливає на ступінь адекватності інтерпретації авторської концепції, задуму спілкування, а отже, на можливість діалогу як смислового контакту.

Т. Дрідзе декларує: «У центрі уваги семіосоціопсихології знаходяться комунікативні системи типу «текст-інтерпретатор», де автори текстів і їх інтерпретатори безперервно міняються ролями». Згідно з таким визначенням семіосоціопсихології дослідниця вбачає необхідність вивчати її як наукову й навчальну дисципліну. У межах згаданої дисципліни, на думку Т. Дрідзе, слід виробляти «прийоми вивчення, з одного боку, інтерпретаційних (інформативно-прагматичних) властивостей текстів, а з іншого – важливих для ведення діалогу інтелектуально-розумових особливостей особистісної свідомості (менталітету) партнерів по спілкуванню».

Дослідниця вважає, що семіосоціопсихологічна парадигма дає можливість створювати приватні концептуальні моделі процесів знакового спілкування, які здійснюються й реалізуються в межах комунікативної системи «текст-інтерпретатор». Згадана парадигма відкриває можливості формування «більш загальних евристичних моделей соціально-психологічних процесів», які пов'язані з «комунікативно-пізнавальною діяльністю особистостей і груп, організацій і соціальних інститутів».

Семіосоціопсихологія, на думку Т. Дрідзе, робить великий внесок у розвиток теорії соціальної комунікації. Оскільки соціальна комунікація є «діяльністю і механізмами ідентифікації та взаємодії людей», фахівець із семіосоціопсихології має знання для здійснення «прогнозування та регулювання соціокультурних процесів».

Перспективи семіосоціопсихологічного підходу Т. Дрідзе визначає таким чином:

1) з'явиться можливість збирати корисну інформацію «про механізми взаємодії окремих людей і цілих спільнот, про шляхи їх раціональної або, навпаки, ірраціональної організації та мотиви згуртування, про шляхи формування думок як індивідуальних і групових, так і суспільних, про механізми соціалізації людей і про становлення тих чи інших нормативно-ціннісних орієнтацій»;

2) питання генези й становлення умовних семіосоціопсихологічних груп також вимагають, на переконання Т. Дрідзе, «спеціальних досліджень, тобто груп людей, які подібним чином інтерпретують текстуально організовану інформацію, а також особливості особистісної свідомості й ситуаційні фактори, що визначають їх місце в соціокультурному просторі-часі».

Дослідниця переконана в тому, що процес вироблення, прийняття й тим більше реалізації управлінських рішень, який має соціально-психологічну природу, на всьому шляху своєї реалізації «відчуває» на собі вплив не лише «менталітету його учасників, який актуалізується в мотиваційній структурі та спрямованості комунікативно-пізнавальних процесів у суспільстві». Окрім згаданого процесу, «цілком конкретний стан текстової діяльності» відбивається в діяльності особистості. Текстова діяльність, як складовий механізм соціальної комунікації, «значною мірою обумовлює якісну сторону передбачуваного обміну матеріально-практичною діяльністю і її результатами». Т. Дрідзе визначає «вартість» можливих витрат від «інтерпретаційних зсувів» як неоцінену.

Пов'язуючи семіосоціопсихологічну теорію комунікації із соціальною практикою, Т. Дрідзе робить висновки про щільний зв'язок соціальної комунікації із запропонованою концепцією. Автор повідомляє: «Міжособистісна буденна, педагогічна, ділова, професійна, наукова, масова й інша комунікація; спілкування людей, опосередковане будь-якими видами художньо-артистичної й (або) літературної творчості; комунікація між людьми у сфері правовідносин, – додає дослідниця, – і в ході формулювання та прийняття управлінських рішень на всіх рівнях соціокультурної організації суспільства – ці та інші види комунікації здійснюються шляхом обміну діями породження й інтерпретації цілісних, психологічно завершених, ієрархічно організованих змістово-смислових структур (текстів), що мають інтенційну (мотиваційно-цільову) домінанту». Т. Дрідзе вважає, що «поза адекватної інтерпретації цієї домінанти немає й не може бути діалогу як «смислового контакту»».

Автор семіосоціопсихологічної теорії комунікації впевнена в тому, що «згода/незгода учасників діалогу з мотивами», які домінують у тексті партнера, є «вторинним по відношенню до головного – уміння та готовності адекватно їх інтерпретувати».

Адекватна інтерпретація сприйнятого тексту вимагає від людини певної агенційної здібності («здібності слухати»), яка дозволяє людині «під час спілкування ідентифікуватися з проблемною життєвою ситуацією партнера, чомусь і для чогось породжує саме такий, а не який-небудь інший текст». Дослідниця

вводить термін «адекватна комунікація» і тлумачить його як «нелегку інтуїтивну й інтелектуальну працю». Разом із такою нелегкою працею Т. Дрідзе вбачає «соціокультурний вигравш», який «вартий витрачених зусиль». Вона резюмує: «Ось чому вкрай доцільна практика семіосоціопсихологічних тренінгів, спрямованих на розвиток комунікативної компетенції людей. І починати такий тренінг треба з раннього дитинства».

Висновки.

На початку дослідження ми висунули гіпотезу про те, що текстова діяльність виконує роль соціальної комунікації (в уявленні Т. Дрідзе). Гіпотеза була доведена.

Нами було встановлено декілька особливостей тлумачення Т. Дрідзе текстової діяльності, або семіосоціопсихології як соціальної комунікації [1–4].

1. Семіосоціопсихологія – це «наука про процеси функціонування текстів у суспільстві».
2. Семіосоціопсихологія вивчає мотиваційно-цільові структури текстів (комунікаційних актів), що «дозволяє входити в широкий контекст людино-середовищних взаємодій» (соціальні комунікації).
3. Семіосоціопсихологія аналізує людину як «активний суб'єкт діяльності, який не тільки пізнає, але й створює навколишній світ, вступаючи в комунікативні взаємодії».
4. Текст є «цілісною ієрархічною змістово-сисловою структурою, об'єднаною авторською інтенцією».
5. Інформативно-цільовий метод (мотиваційно-цільовий аналіз) оцінює «конкретний текст із погляду його первинної та вторинної інформативності».
6. На думку Т. Дрідзе, «первинна інформативність характеризується не абсолютною кількістю інформації в тексті, а лише тією її частиною, яка стає надбанням сприйняття людини», науковець пояснює, що «первинна інформативність описує потенційну здатність конкретного тексту донести задум, основний комунікативний намір автора до споживача».
7. Дослідниця вважає, що інтенційний (мотиваційно-цільовий) аналіз «орієнтований на властивість їх вторинної інформативності». Така властивість «допускає багатофункціональну інтерпретацію змісту тексту». Саме тому, за твердженням Т. Дрідзе, користувач, звертаючись до тексту, «не завжди отримує ту інформацію, яка відображає комунікативний намір автора», і в результаті виникають «сміслові ножиці» [1].

Нами було встановлено, що концепція семіосоціопсихології передбачає для здійснення інтенційного (мотиваційно-цільового) аналізу врахування таких вимог для реалізації дослідницької процедури:

- «кожна попередня синтаксема повинна бути логічно пов'язана з наступною»;
- «кожне службове слово повинно становити зі смисловим словом повноцінний смисловий вузол»;
- «кожна нова синтаксема випикується з великої літери, із нового рядка, кодується порядковим номером» [4].

Список використаних джерел

1. Дрідзе Т. М. Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации / Т. М. Дрідзе. – М.: Наука, 1984.
2. Дрідзе Т. М. Социальная коммуникация как текстовая деятельность в семіосоціопсихологии / Т. М. Дрідзе // Общественные науки и современность. – 1996. – № 3. – С. 145–152.
3. Дрідзе Т. М. Введение // Социальная коммуникация и социальное управление в эквантроцентрической и семіосоціопсихологической парадигмах: В 2 кн. / РАН. Ин-т социологии. Центр социал. упр., коммуникации и социал.-проект. технологий; Отв. ред. Т.М. Дрідзе. – М.: Изд-во Ин-та социологии РАН, 2000. Кн. 1. – 156 с. – Библиогр. в конце ст. [Электронный ресурс] // Auditorium. ru : Социально-гуманитарное и политологическое образование // Российское образование: система федеральных образовательных порталов. Электрон. текст. дан. – Режим доступа: <http://www.auditorium.ru/books/2088/vved.pdf> [См. № 212].
4. Дрідзе Т. М. Социокультурная коммуникация: текст и диалог в семіосоціопсихологии // Социокультурное пространство диалога. – М.: Наука, 1999.
5. Дьячук И. А. Социальная коммуникация / И. А. Дьячук // Социально-гуманитарные знания. – 2006. – №1. – С. 288–300.
6. Икаева Р. В. Теоретические концепции социальной коммуникации [Электронный ресурс] // Научные проблемы гуманитарных исследований. – Вып. 4 – 2012. – Режим доступа: http://refereed.ru/ref_9bba2148eda096ebedb_11ccf7fcd3f7b.html (дата звернення: 18.11.2015). – Назва з екрану.
7. Конечкая В. П. Социология коммуникаций : учеб. пособ. / В. П. Конечкая. – М. : Международный университет бизнеса и управления, 1997. – 304 с.; також див.: Конечкая В. П. Социология коммуникаций : учеб. пособ. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lib.socio.msu.ru/library?e> (дата звернення – 02.01.16). – Назва з екрану.
8. Парсонс Т. О структуре социального действия / Т. Парсонс. – М. : Академический проект, 2000.
9. Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации / А. В. Соколов. – М., 2004. – 249 с.
10. Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации: учеб. пособ. / А. В. Соколов. – СПб.: Изд-во Михайлова В. А., 2002. – С. 450.